

nye systemer, og af de vidtgående ændringer i strukturen, som ofte følger med de nye systemer. Det fremhæves af forfatteren, at disse ændringer antagelig i højere grad er motiveret i kravet om bedre koordination end i de anvendte informationssystemer og den valgte databehandlingsteknik.

Af bogens sidste kapitel får man et klart indtryk af, hvor vigtigt det er, at der kan disponeres over tilstrækkelig megen velkvalificeret og korrekt placeret arbejdskraft til udførelse af det planlægningsarbejde, der følger med gennemførelsen af vidtgående koordination. Forfatteren går her ind for, at en stor virksomhed, der ønsker at vokse hurtigt i overensstemmelse med en plan, bør etablere en arbejdsgruppe på 10 højt kvalificerede medarbejdere, som nok indgår i virksomhedens organisation med pligt til at rapportere til områdecheferne, men med den selvstændige opgave gennem en periode på 6 år at udgøre et særligt koordineringsorgan, som skal udarbejde modeller for virksomhedens vækst gennem de planlagte etaper og heraf udlede bl.a. detaljerede forslag om hver enkelt afdelings udvikling. Forfatteren indrømmer, at resultatet af den meget betydelige investering, som etableringen af denne arbejdsgruppe udgør, ikke kan bedømmes på forhånd – ja overhovedet ikke kan bedømmes isoleret, så anbefalingen af anvendelse af sådanne arbejdsgrupper må være baseret på gunstige erfaringer indvundet gennem forfatterens aktivitet som konsulent for en række virksomheder.

Sammenfattende må det siges om bogen, at den udmærker sig ved at analysere og forklare et vanskeligt tilgængeligt område næsten uden anvendelse af uklare begreber, hvorfor anmelderen skal slutte med at henvise til de tidligere anførte anbefalinger. Samtidig skal det påny fremhæves, at bogen efter anmelderens skøn er af interesse for en langt videre kreds end den, forfatteren direkte henvender sig til. Som kriterium for, hvem der i øvrigt med udbytte kan investere tid i læsningen, kunne man passende postulere, at det kan enhver, der er medansvarlig for samarbejdet mellem

mennesker i en samfundsenhed, hvor disse mennesker er samlet uden at kunne samarbejde om en målsætning – enten fordi en sådan aldrig er formuleret, eller, måske mere typisk, fordi det er påkrævet, at der nedsættes en større eller mindre arbejdsgruppe til at koordinere samarbejdet.

*H. P. Myrup**

* Lektor ved Københavns Universitet, cand. oecon.

Colin Clark and Margaret Haswell: The Economics of Subsistence Agriculture. MacMillan & Co. Ltd. London 1964. x + 218 sider. 30 s.

Bøger om udviklingslandene kommer i vore dage i en sådan mængde, at det nødvendigvis må blive ret tilfældigt, hvilke man får læst, og dermed også, hvilke der bliver anmeldt. Denne bog har forekommet at indeholde så meget interessant stof, bryder i den grad overtværs med ofte gentagne synspunkter, at den fortjener, at opmærksomheden henledes på den.

Forfatterne, der så sandelig ikke lægger skjul på deres synspunkter, begynder med et voldsomt angreb på FAO's officielle udtalelser og særlig på denne institutions tidligere direktør *Lord Boyd Orr*, for hans udtalelse om at »a lifetime of malnutrition and actual hunger is the lot of at least two-thirds of mankind«. Forfatterne finder ikke alene denne udtalelse ubevist, men bevist forkert. En af bogens opgaver er at bevise, at de fleste mennesker får tilstrækkeligt at spise, at kosten er forsvarligt sammensat, omend den selvsagt ofte kan være kedelig, lidet varieret.

I bogens første afsnit skildrer forfatterne, hvordan det nødvendige areal pr. mand kan indsnævres, efterhånden som man går over fra jæger- og samlerstadiet til de forskellige former for agerbrug. Særlig interessant vil mange sikkert finde afsnittene, hvori skildres husdyrenes betydning som mælke- og kødforsynere, og som trækdyr.

nye systemer, og af de vidtgående ændringer i strukturen, som ofte følger med de nye systemer. Det fremhæves af forfatteren, at disse ændringer antagelig i højere grad er motiveret i kravet om bedre koordination end i de anvendte informationssystemer og den valgte databehandlingsteknik.

Af bogens sidste kapitel får man et klart indtryk af, hvor vigtigt det er, at der kan disponeres over tilstrækkelig megen velkvalificeret og korrekt placeret arbejdskraft til udførelse af det planlægningsarbejde, der følger med gennemførelsen af vidtgående koordination. Forfatteren går her ind for, at en stor virksomhed, der ønsker at vokse hurtigt i overensstemmelse med en plan, bør etablere en arbejdsgruppe på 10 højt kvalificerede medarbejdere, som nok indgår i virksomhedens organisation med pligt til at rapportere til områdecheferne, men med den selvstændige opgave gennem en periode på 6 år at udgøre et særligt koordineringsorgan, som skal udarbejde modeller for virksomhedens vækst gennem de planlagte etaper og heraf udlede bl.a. detaljerede forslag om hver enkelt afdelings udvikling. Forfatteren indrømmer, at resultatet af den meget betydelige investering, som etableringen af denne arbejdsgruppe udgør, ikke kan bedømmes på forhånd – ja overhovedet ikke kan bedømmes isoleret, så anbefalingen af anvendelse af sådanne arbejdsgrupper må være baseret på gunstige erfaringer indvundet gennem forfatterens aktivitet som konsulent for en række virksomheder.

Sammenfattende må det siges om bogen, at den udmærker sig ved at analysere og forklare et vanskeligt tilgængeligt område næsten uden anvendelse af uklare begreber, hvorfor anmelderen skal slutte med at henvise til de tidligere anførte anbefalinger. Samtidig skal det påny fremhæves, at bogen efter anmelderens skøn er af interesse for en langt videre kreds end den, forfatteren direkte henvender sig til. Som kriterium for, hvem der i øvrigt med udbytte kan investere tid i læsningen, kunne man passende postulere, at det kan enhver, der er medansvarlig for samarbejdet mellem

mennesker i en samfundsenhed, hvor disse mennesker er samlet uden at kunne samarbejde om en målsætning – enten fordi en sådan aldrig er formuleret, eller, måske mere typisk, fordi det er påkrævet, at der nedsættes en større eller mindre arbejdsgruppe til at koordinere samarbejdet.

*H. P. Myrup**

* Lektor ved Københavns Universitet, cand. oecon.

Colin Clark and Margaret Haswell: The Economics of Subsistence Agriculture. MacMillan & Co. Ltd. London 1964. x + 218 sider. 30 s.

Bøger om udviklingslandene kommer i vore dage i en sådan mængde, at det nødvendigvis må blive ret tilfældigt, hvilke man får læst, og dermed også, hvilke der bliver anmeldt. Denne bog har forekommet at indeholde så meget interessant stof, bryder i den grad overtværs med ofte gentagne synspunkter, at den fortjener, at opmærksomheden henledes på den.

Forfatterne, der så sandelig ikke lægger skjul på deres synspunkter, begynder med et voldsomt angreb på FAO's officielle udtalelser og særlig på denne institutions tidligere direktør *Lord Boyd Orr*, for hans udtalelse om at »a lifetime of malnutrition and actual hunger is the lot of at least two-thirds of mankind«. Forfatterne finder ikke alene denne udtalelse ubevist, men bevist forkert. En af bogens opgaver er at bevise, at de fleste mennesker får tilstrækkeligt at spise, at kosten er forsvarligt sammensat, omend den selvsagt ofte kan være kedelig, lidet varieret.

I bogens første afsnit skildrer forfatterne, hvordan det nødvendige areal pr. mand kan indsnævres, efterhånden som man går over fra jæger- og samlerstadiet til de forskellige former for agerbrug. Særlig interessant vil mange sikkert finde afsnittene, hvori skildres husdyrenes betydning som mælke- og kødforsynere, og som trækdyr.

Anmelderen har i altfald aldrig før tænkt på, hvornår det kan betale sig at gå over fra at anvende kvinder til at anvende æsler eller okser.

Under anvendelse af alskens statistik går forfatterne i de senere kapitler over til at analysere de nuværende hovedformer i nutidens udviklingslande.

Anmelderen har tidligere undret sig over, at ovennævnte sætning, der jo herhjemme af At Tænke Sig blev formuleret som »2/3 af jordens befolkning sulter, 1/3 sulter sig« kunne være rigtig. Det er velkendt, at arbejdstiden i mange udviklingslande er særdeles kort, oftest ikke mere end ca. 20 timer om ugen. Da det jo er ubehageligt at sulte, skulle man tro, at hvor der er uopdyrket land, som næsten overalt i Afrika og i Sydamerika, ville folk arbejde noget mere og inddrage mere land under opdyrkning for at undgå sulten. Selv hvor alt dyrkeligt land opdyrkes, som i store dele af Asien, skulle man tro, at man ville udvide arbejdstiden, lige indtil det marginelle udbytte af arbejdsindsatsen blev nul; hellere arbejde hårdt end sulte. Forfatterne finder faktisk i Indien visse samfund, hvor det marginelle udbytte af en arbejdsindsats er lig nul, og hvor man således kan teoretisere sig frem til, at sult må kunne forekomme. Hvor som i Kina jorden er begrænset og arbejdstiden meget lang, må man kunne forvente virkelig risiko for hunger, hvilket jo også synes i virkelighed at kunne forekomme. Forfatterne, der bringer mange oplysninger om Kina i trediverne, beretter kun lidt om nutidens Kina; det skyldes formentlig det ret ringe tilforladelige statistiske materiale.

Forfatterne anvender kun i yderst ringe omfang denne slags traditionelle økonomiske ræsonnementer, men søger ved statistisk beskrivelse af en række enkeltsamfund og ved anvendelse af landenes officielle statistik at beskrive forholdene. En sådan fremgangsmåde er unægtelig nyttig til at bringe de teoretiske ræsonnementer ind i relief af virkelighedens verden, men den rummer også sine farer.

Statistik for et land, der viser, at den

samlede fødevarerproduktion + import → eksport er tilstrækkelig til på rimelig måde at ernære befolkningen, kan jo udmærket dække over, at 1/3 lever i overflod. Da megen statistik af denne art viser, at man er meget nær ved en forsvarlig undergrænse, synes det jo endda ikke så usandsynligt. Det er derfor særdeles nyttigt, at forfatterne fordyber sig i alverdens enkeltundersøgelser over forholdene i enkelte landsbyer, enkelte »provinser« o.l., i enkelte tilfælde anvender de endog eksempler fra enkelte husholdninger. Denne slags materiale er selvsagt af meget ujævn kvalitet, og der må allerede af denne grund foretages et udvalg; det må også ske for ikke at drukne i materiale. Herved bringes læserne i forfatterens vold. Kan man være helt sikker på, at forfatterne ikke ubevidst vælger de eksempler, der bekræfter deres teorier?

Den, der som anmelderen har levet i nogle måneder i et hungerområde, kan ikke lade være med at undre sig over, at forfatterne ikke helt anderledes diskuterer, hvad man skal forstå ved hunger. Havde vi statistik over fødevarerproduktion eller -forbrug for Somalia, er jeg ganske sikker på, at denne ikke blot for landet som helhed, men også for de enkelte undergrupper ville vise, at den somaliske befolkning var velforsynet med næringsmidler og fik endog rigeligt med protein. Det er givet, at store mængder mælk og noget kød går til spilde, ganske simpelt fordi man ikke kan arbejde sig igennem dette, førend det fordærvs. Efter at have studeret denne statistik ville vore to forfattere kunne kalde det nonsens, hvis FAO har inkluderet de millioner, der lever i Somalia, blandt de 2/3, der hungre. Og så finder vi alligevel, at dette folk nogle gange inden for hvert tiår rammes af nogle korte hungerperioder. Når vandet forsvinder fra vandhullerne, varer det ikke mange dage, førend kvæget dør, og derefter er der bogstaveligt intet for menneskene at spise. For dem, der således dør af sult, er det en ringe trøst, at statistikken viser, der er mad nok, også, at få uger senere flyder landet med mælk og honning, navnlig mælk. Kom der ikke hjælp udefra, ville nogle få pro-

cent af befolkningen bukke under og halvdelen eller mere virkelig føle hunger.

Sådanne tragedier beviser ikke, at Lord Boyd Orr alligevel havde ret, for denne befolkning har ikke nogen lifetime of malnutrition and actual hunger. Desværre behøver man ikke at lide af hunger i mere end et par uger, førend enden er der. Når forfatterne et sted udvider deres angreb til også at omfatte Freedom from Hunger-campagnen forekommer det malplaceret. Man kan selvsagt finde betegnelsen bombastisk, men denne bevægelse har en opgave. Selvom folk til daglig klarer sig, lever mange – forfatternes egne tal viser det klart – så nær undergrænsen, at tørkeperioder, kvægsygdomme, insektangreb etc. kan skabe tragedier. Det må være en international opgave i sådanne tilfælde at bringe hjælp, og at bringe oplysninger, teknisk viden o.s.v., således at sådanne perioder fremover kan undgås.

Denne bog er værdifuld. Man ved mere, når man har læst den, end da man begyndte. Den er vel egnet til at sætte tanker i sving. Gang på gang griber man sig i at tvivle på, om nu også det, forfatterne skriver, er rigtigt. Er imidlertid en bog på tilstrækkeligt højt plan, er dette kun en fordel.

*Kjeld Philip**

* Professor ved Københavns Universitet, p.t. økonomisk rådgiver i Somalia.

H. A. John Green: Aggregation in Economic Analysis. An Introductory Survey. Princeton 1964, 129 sider, 36 s. net.

Når man ved, at den enkelte husholdnings forbrug afhænger af husholdningens indkomst, under hvilke betingelser har det da mening at arbejde med en makroøkonomisk konsumfunktion, der sammenkæder summen af alle husholdningers forbrug med summen af alle husholdningers indkomst? Dette er et klassisk aggregeringsproblem, og det er problemer af denne type,

der behandles i den foreliggende bog. Den giver på 120 sider en kritisk oversigt over den litteratur, der i de sidste 15 år er fremkommet på dette område.

Den centrale aggregeringsproblematik drejer sig om overgangen fra mikrorelationer til makrorelationer. Sagen er jo den, at det er på mikroplanet man træffer på de egentlige økonomiske sammenhænge: det er *den enkelte* husholdning, der forbruger, *den enkelte* virksomhed der indkøber faktorer og producerer etc. Makrorelationer – d.e. sammenhænge mellem makrostørrelser – er kun forklarlige som et resultat af sammenhæng mellem mikrostørrelser. Tilsvarende er selve makrostørrelserne til en vis grad fiktive; de kan nemlig kun forstås og fortolkes når man ved, hvordan de konstrueres på basis af mikrostørrelser. Dette konstruktionsproblem er det egentlige indhold i aggregeringsteorien: hvorledes kan man ud fra en stor mængde ligninger i mikrostørrelser konstruere nogle makrostørrelser, så man får erstattet et uoverskueligt stort mikroligningssystem med et mere overskueligt ligningssystem i makrovariable?

Greens bog drejer sig hovedsageligt om det man har kaldt konsistent aggregering. Herom taler man, når mikrorelationerne har en sådan beskaffenhed, at man kan nå frem til makrorelationer, der gælder exakt. Eksempel: Under hvilke betingelser om de mikroøkonomiske konsumfunktioner vil det gælde, at man kan opskrive samfundets forbrug som en funktion af samfundets indkomst? En sådan makrorelation vil gælde exakt, hvis alle mikrokonsumfunktioner er karakteriseret ved den samme konstante marginale konsumtilbøjelighed; aggregeringen fra mikro til makro kaldes da konsistent. Kan man ikke gøre denne forudsætning om mikrorelationerne, vil det samlede forbrug afhænge af både nationalindkomst og indkomstfordeling. Opskriver man på trods heraf en makrokonsumfunktion, der sammenkæder forbrug og nationalindkomst, kan man heller ikke forvente nogen exakt sammenhæng, da man jo har ignoreret indkomstfordelingens rolle. Makrofunktionen kommer til at indeholde det man kalder en